

Evaluering av tilskudd til Universitetsstudiene på Kjeller (UniK)

1	Bakgrunn	2
2	Metoder og faglig tilnærming	2
2.1	Problemstillinger	2
2.2	Metode og gjennomføring	3
3	Beskrivelse av UniK.....	4
3.1	Bakgrunnen for UniK.....	4
3.2	UniKs samarbeidspartnere	6
3.3	Fagområder ved UniK.....	7
4	Våre funn.....	8
4.1	Faglig merverdi av UniK.....	8
4.2	Forvaltning og organisering	10
4.3	Finansiering	15
5	Statskonsults vurderinger	17
5.1	Må avklare hva UniK skal være	17
5.2	Behov for en mer samlet og resultatbasert finansiering	20
5.3	Drøfting av ulike organisatoriske modeller.....	22
6	Anbefalinger.....	27

1 Bakgrunn

Kunnskapsdepartementet har bedt Statskonsult om å evaluere tilskuddsordningen knyttet til Universitetsstudiene på Kjeller (UniK). Evalueringen skal gi informasjon om ordningen er effektiv når det gjelder ressursbruk, organisering og fastsatte mål, jf Bestemmelser om økonomistyring i staten, og den skal gi Kunnskapsdepartementet et grunnlag for å vurdere tilskuddet til Unik.

Bakgrunnen for å etablere UniK var å utvikle et avansert studiested innenfor norsk universitetsutdanning med faglig og pedagogisk kvalitet på et høyt internasjonalt nivå, og med tyngdepunkt innen anvendt informasjonsteknologi.

Unik ble etablert som en frittstående privat stiftelse allerede i 1987, og har følgende hovedoppgaver:

- Tilby undervisning og veiledning på masternivå for NTNUs siv.ing.-grad og UiOs cand. scient.-og siv.ing- grader.
- Tilby undervisning og veiledning på doktorgradsnivå ved NTNU og UiO (dr.ing.grad og dr. scient.grad)
- Styrke samarbeidet mellom Kjellerinstituttene, NTNU, UiO og næringslivet

Inntil 2003 ble tilskuddet til UniK gitt over kap.281 post 75 og tilskuddet ble forvaltet av departementet. Forvaltningen av tilskuddet ble i 2003 overført til Universitetet i Oslo. (kap.260, post 50) Overføringen av ansvaret for forvaltningen av midlene var begrunnet i at universitetet hadde bedre forutsetninger for å vurdere anvendelsen av tilskuddsmidlene. Tilskuddet var i 2003 og 2004 en øremerket del av universitetets ramme, men fra 2005 har tilskuddet inngått som en ordinær del av universitetets totale ramme.

2 Metoder og faglig tilnærming

Kunnskapsdepartementet har ønsket å få et grunnlag for å vurdere tilskuddet til UniK. I den forbindelse ønsket departementet at det ble foretatt en vurdering av finansieringen og det faglige samarbeidet innen forskning og utdanning blant de involverte aktørene.

2.1 Problemstillinger

De sentrale problemstillingene som Kunnskapsdepartementet har ønsket å få belyst i evalueringen er knyttet til finansiering, organisering og effektivitet. Vi har trukket fram følgende viktige problemstillinger under hver av disse kategoriene.

Finansiering

- Har Unik en hensiktsmessig finansieringsstruktur?
- Har Unik andre finansieringskilder enn statstilskuddet?

-
- Skaper dagens finansieringsstruktur uklarheter og skjevheter?
 - Opplevs finansieringen som usikker?
 - Er det behov for endringer i dagens finansieringsmodell og hvilke alternative finansieringsmåter finnes?

Organisering

- Er organisasjonsmodellen hensiktsmessig?
- Finnes det uklarheter når det gjelder rolle- og ansvarsfordelingen?
- Hvor godt samarbeid er det mellom Unik og andre aktører ? Er det behov for tettere samarbeid?
- Er det aktuelt med en tettere kopling mellom Unik og HiAk?

Effektivitet og forvaltning

- I hvilken grad klarer man å oppfylle intensjonene med ordningen, nemlig å utnytte kompetansen i forskningsmiljøene på Kjeller?
- I hvilken grad bruker UniK midlene i henhold til gitte vilkår og kriterier og forvalter dem effektivt?
- Forholdet mellom tildelt beløp og oppnådde ”resultater”, er det sammenheng mellom beløpet som tildeles og de aktiviteter som utføres?
- Er dagens rapportering fra UniK hensiktsmessig? Er det krav til innhold, og er kravene eventuelt på riktig nivå? Dekker rapportene tilskuddsforvalter/departementets behov for informasjon?
- Forvaltes tilskuddet i henhold til krav i økonomiregelverket ?

Det sentrale temaet for analysen har vært om Unik bør videreføres som i dag, og eventuelt hvilke endringer det er behov for å gjøre.

2.2 Metode og gjennomføring

Ut fra formål og problemstillinger har vi basert kartleggingen på

- en systematisk og strukturert gjennomgang av tilgjengelig skriftlig materiale
- utfyllende intervjuer med personer i KD, Unik, UiO, NTNU ev. andre relevante miljøer.
- møter med oppdragsgiver.

Dokumentstudier

Statskonsult har foretatt en systematisk og strukturert gjennomgang av tilgjengelig skriftlig materiale på området.

Vi har gjennomgått følgende dokumenter:

- Dokumenter som angir politikken, og den overordnede styringen av området (stortingsdokumenter, etc)
- Materiale som beskriver mål og satsingsområder for Unik
- Tildelingsbrev, krav og retningslinjer for støtten
- Rapporter fra Unik
- Handlingsplaner/dokumentasjon på konkrete aktiviteter i Unik
- Undersøkelser /evalueringer

Gjennom denne metoden har vi fått fram kunnskap om og i hvilken grad virksomheten/aktiviteten samsvarer med eller avviker fra mål, prinsipper, vilkår og økonomiske, administrative krav til støtten og forventede resultater.

Intervjuer

Evalueringen er basert på intervjuer med representanter for UniK, UiO, NTNU, og Kunnskapsdepartementet. Vi har benyttet personlige intervjuer og/eller telefonintervjuer.

Representanter fra følgende aktører er intervjuet:

- UniK
 - styre, ledelse, fast ansatte (faglig og administrativt personell), timelærere/veiledere, studenter,
- UiO
 - administrasjonen sentralt
 - fakultetet
 - institutt for informatikk (IFI)
- KD
 - Universitet og høyskoleavdelingen

- Intervju med NTNU

Til grunn for intervjuene ble det utarbeidet en intervjuguide som ble sendt informantene på forhånd. Intervjuene ble konsentrert om de sentrale problemstillingene i evalueringen. Dette er informasjon som i liten grad var tilgjengelig gjennom det skriftlige materialet. Intervjuene har derfor vært et viktig supplement til dokumentstudiene.

Av hensyn til de relativt begrensede tids- og ressursmessige rammene for prosjektet, har vi ikke hatt anledning til å snakke med følgende aktører:

- Industrien/næringslivet
- Alle Kjellerinstituttene
- Telenor
- Andre samarbeidspartnere for UniK

Våre funn og vurderinger må ses i lys av de begrensede tids- og ressursmessige rammene for evalueringen.

3 Beskrivelse av UniK

3.1 Bakgrunnen for UniK

Tanken bak å etablere stiftelsen UniK var å øke utdanningskapasiteten på hovedfags - og doktorgradsnivå på områder hvor forskere på Kjellerinstituttene hadde høy kompetanse og hvor disse kunne fungere som undervisere og veiledere. Årsaken til at UniK ble lagt til Kjeller var at det var her de største forskningsinstituttene var lokalisert.

Argumentene for etableringen av UniK som i sin tid ble trukket fram var at Kjellerinstituttene har en teknologisk kompetanse som kan gi et vesentlig bidrag til teknologisk utdanning i Norge, og at det her var foretatt statlige investeringer i kostbare laboratorier som det av økonomiske hensyn ikke var aktuelt å dublere ved universitetene.

Det var videre et ønske om å skape et større faglig samarbeid mellom UiO og NTNU og Kjellerinstituttene og få knyttet anvendte forskningsmiljøer og grunnforskningsmiljøer tettere sammen. Dette ville kunne løfte Kjellerinstituttene akademisk og gi dem anerkjennelse gjennom kvalifisering av forskere til professor II stillinger ved universitetene.

Stiftelsen ble opprettet i 1987 etter en samarbeidsavtale mellom Universitetet i Oslo (UiO) og de tre store Kjellerinstituttene; Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), Institutt for energiteknikk (IFE) og Telenor FoU. I 1995 gikk Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet (NTNU) inn i stiftelsen.

Det fremgår av vedtektene for stiftelsen og styrets beretning at formålet med UniK er:

” - Å utvikle og drive universitetsstudiene på Kjeller hvor hovedoppgaven er å tilby undervisning og veiledning til de øvre deler av NTHs siv.ing.-grad og UiOs cand.scient.- og siv.ing- grader samt forskningsutdanning til dr.ing.- og dr.scient-gradene, i hovedsak på fagområder hvor Kjellerinstituttene har faglig tyngde og som samarbeidspartene finner hensiktsmessige.

- å styrke samarbeidet mellom Kjellerinstituttene, NTH, UiO og næringslivet på de forskningsområder som inngår i studietilbudene og på andre forskningsområder.”

Styret for stiftelsen har følgende sammensetning:

- Et medlem oppnevnt av Kjellerinstituttene i felleskap
- Et medlem oppnevnt av UiO
- Et medlem oppnevnt av NTNU
- Et medlem valgt av de vitenskapelig ansatte ved UniK
- Et medlem valgt og blant studentene ved UniK
- Et medlem fra bedrifter/brukere som deltar aktivt i studiene med lærere eller lignende, oppnevnt av NHO.

Styret har ansvar for den overordnede strategiske og administrative ledelsen av UniK. Styret ansetter direktør og studieleder og fastsetter direktørens funksjoner og arbeidsoppgaver, fremmer forslag til budsjett, inngår avtaler med universitetene, forskningsinstituttene og andre samarbeidspartnere, samt legger fram årsberetning, regnskapsoversikter og reviderte regnskap.

I vedtektene for UniK er det listet opp flere utvalg; studieutvalg, undervisningsutvalg, og faglige samarbeidsutvalg.

Det fremgår videre av vedtektene at UniK finansieres ved en årlig statsbevilgning som stilles til rådighet fra departementet (den gang KUF), samt ytelser fra samarbeidspartnere og ev. andre. Faste vitenskaplige stillinger skal opprettes over universitetenes budsjetter.

UniK er et studiested for Master og Ph.D studenter, samt etter- og videreutdanning. I 2005 fullførte totalt 35 kandidater mastergrad ved UniK og seks kandidater fullførte doktorgrad.

3.2 UniKs samarbeidspartnere

Universitetene

UniKs stiftere er sentrale samarbeidspartnere for UniK. *Universitetet i Oslo* er faglig ansvarlig for en del av emnene som tilbys ved UniK i dag. Universitetet i Oslo har flere professorater og professor II-stillinger med arbeidssted ved UniK. De ansatte underviser både ved UniK og ved Blindern, og veileder studenter som skriver sin masteroppgave på Kjeller.

NTNU har faglig ansvar for egne emner/kurs som avholdes ved UniK. *NTNU* har også professorater og professor II-stillinger ved UniK.

Forskningsinstituttene

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), *Telenor Forskning og Utvikling* og *Institutt for energiteknikk (IFE)* bidrar med sin forskningskompetanse, og det er forskere fra disse instituttene som veileder de fleste studentene ved UniK. I tillegg foreleser de i mange av emnene. Forskerne er dessuten selv ofte studenter ved UniK, i og med at emnene ved UNIK blir benyttet til etter- og videreutdanning for forskere ved Kjellerinstituttene.

FFI har til formål å drive forskning og utvikling for Forsvarets behov. FFI skal være Forsvarets politiske og militære ledelses rådgiver i faglige spørsmål innenfor instituttets arbeidsområde.

IFE er et nasjonalt forskningsinstitutt for energi - og nukleærteknologi med avdelinger på Kjeller og i Halden. Instituttet ble opprettet i 1948 og er en selvstendig stiftelse. Antall ansatte er ca. 550 og årsomsetningen ca. 450 millioner kroner. Instituttets virksomhet fordeler seg i dag på de tre sektorene nukleærteknologi, petroleumsteknologi og annen energiteknologi med henholdsvis ca. 50, 30 og 20%.

Norsk institutt for luftforskning (NILU) er et uavhengig forskningsinstitutt opprettet i 1969. Instituttets arbeidsområde er miljøforskning med vekt på kilder til luftforurensning, atmosfærisk transport, omvandling og avsetning. NILU foretar også vurdering av forurensningers virkninger på økosystemer, helse og materialer.

NORSAR utfører forskning, utvikling og konsulenttjenester innen anvendt geofysikk og seismologi. De ble etablert i 1977, og har siden da drevet forskning og utvikling innen seismiske undersøkelser. I dag utvikler NORSAR state-of-the-art 2D og 3D programvare for modellering.

Teknologibedrifter

UniK har videre etablert et samarbeid med *teknologibedrifter* som Ericsson AS, Siemens AS, Kongsberg Ericsson Communications ANS og Alcatel, og arbeider for å etablere et nærmere samarbeid med flere større industribedrifter.

Campus Kjeller AS er en kommersialiseringspartner og en investor etablert for å fremme samarbeid, nyskaping og næringsvirksomhet med utgangspunkt i Kjellermiljøets teknologiske kompetanse og samlede ressurser innen forskning og undervisning. Campus Kjeller har fokus på teknologi, med kjerneområder innen energi og offshore, miljø, sikkerhet og forsvar.

Andre offentlige teknologiske virksomheter

Justervesenet har ansvaret for at Norge har en måleteknisk infrastruktur som både har nasjonal og internasjonal tillit. Etaten yter bistand innen kvalitetssikring og måleteknikk og er et kompetansesenter for næringslivet, statlige og kommunale myndigheter.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) sin virksomhet spenner fra å fastsette tekniske vedlikeholdsprosedyrer og spesifikasjoner, utarbeide forslag til tekniske modifikasjoner, anskaffe materiell og gjennomføre egen verksteddrift, med hovedvekt innenfor elektronikk og flystrukturarbeid.

Totalt har teknologimiljøene på Kjeller nær 3.000 ansatte, fordelt på offentlige og private bedrifter, som bl.a. arbeider innenfor feltene telematikk, informatikk, kybernetikk, industriell matematikk, energi, miljø og farmasi for industrielle oppdragsgivere. Disse befinner seg innen bransjer som petroleum-, kjernekraft-, telekom- og forsvarsindustri nasjonalt og internasjonalt, i tillegg til offentlige oppdragsgivere.

3.3 Fagområder ved UniK

Telematikk er en felles betegnelse for fagområder som danner grunnlaget for tele og datakommunikasjon. Moderne kommunikasjonssystemer utnytter teknikker og metoder fra tradisjonell telekommunikasjon, datakommunikasjon og informatikk, og har fått betegnelsen telematikk. Fagområdet omfatter emner som signal- behandling, koding, transmisjon, radiokommunikasjon, pakkesvitsjing, internettkommunikasjon, kommunikasjonssikkerhet, distribuerte databaser, mobile og stasjonære applikasjonsplattformer og distribuerte multimedia sluttbrukertjenester. Ved UniK er de dominerende forskningsområdene innen disse fagfeltene: distribuert prosessering, protokoller for mobilitet og multi-mediadistribusjon og sikkerhet i distribuerte system.

Elektronikk og fotonikk dekker et bredt område av aktiviteter, fra fundamental fysikalsk elektronikk og optikk, via mikroelektronikk, opto- elektronikk og fiberoptiske komponenter og kretser, til komplette elektroniske systemer som inngår i nesten alle aspekter av det moderne samfunn. Innen elektronikk har UniK en internasjonalt orientert aktivitet innenfor modellering, simulering og design av mikroelektroniske komponenter, kretser og mikrosystemer. Således deltar UniK i et EU Network of Excellence, SINANO, som omfatter nanoskala silisumbasert elektronikk, og i et beslektet NFR-prosjekt der RF-teknologi er en viktig ingrediens. UniK deltar videre i EU Sokrates/Minerva-prosjektet

eMerge for utvikling av Web-basert undervisningsverktøy som tillater studenter å utføre laboratorieeksperimenter via Internett.

Elektronikk og fotonikk spiller en sentral rolle i samarbeidet mellom UniK og Kjellerinstituttene, spesielt innen telekommunikasjon og datanettverk, satellittovervåking av hav- og undervannsaktiviteter, i utvikling av laser- og radarsystemer og i sensornettverk generelt. UniK er engasjert i fiberoptisk kommunikasjon med foreleste emner, master- og doktorgradsstudenter, og deltakelse sammen med Telenor i et stort europeisk forskningsprosjekt om optisk pakkesvitsjing. UniK har et nært samarbeid med Fysisk institutt ved UiO, med SINTEF og med Stanford University California om utvikling av mikro- og nanooptikk ved MiNaLab (Mikro- og Nanoteknologilaboratoriet i Oslo).

Kybernetikk og industriell matematikk er et fagområde som forsøker å løse sentrale problemer for industrien, i ressursforvaltningen og for forsvaret ved å implementere matematiske metoder og fysiske teorier på datamaskiner. Fagområdet omfatter emner innen estimerings- og reguleringsteknikk, signalanalyse og bildebehandling, modellerings- prinsipper for fysiske prosesser, numeriske metoder for partielle differensiallikninger og volumvisualisering, menneske-maskin systemer og intelligente datasystemer.

Anvendelsesområdene er navigasjon, fartøystyring, overvåkningssystemer for luft-sjø-land, menneske-maskin systemer, akustiske systemer, bildebehandling i forbindelse med havovervåking, modellering og regulering av reservoarer og elektrometallurgiske prosesser.

Energi. Studenter ved NTNUs studium Energi- og miljø kan ta det 5. studieåret ved UniK. En emneportefølje er etablert med Institutt for energiteknikk som sentral faglig ressurs. Det er i første omgang instituttets spesialitet 'lokal og regional energiplanlegging' som blir tilbudt sammen med andre emner i UniKs portefølje, samt hovedoppgaver. Med støtte fra Norsk Institutt for Luftforskning (NILU) kan det bli ønskelig å utvikle studietilbud innen miljøovervåking i nært samarbeid med NTNU.

4 Våre funn

4.1 Faglig merverdi av UniK

UniK skal være et avansert studiested innenfor norsk universitetsutdanning med faglig og pedagogisk kvalitet på et høyt internasjonalt nivå, og med tyngdepunkt innen anvendt informasjonsteknologi. Unik skal tilby undervisning og veiledning på masternivå og doktorgradsnivå, for studenter ved NTNU og UiO, og som etter- og videreutdanning for ansatte ved instituttmiljøene og industrien. Utdanningen skal være forskningsbasert, spesialisert og industrinær, og utgjøre et supplement til den som tilbys ved universitetene.

UniK skal styrke samarbeidet mellom Kjellerinstituttene, NTNU, UiO og næringslivet, dvs være bro- og nettverksbygger i flere retninger og styrke den

temabaserte og tverrfaglige forskningen og undervisningen på de relevante fagområdene.

Hva sier våre funn om disse målsettingene?

Et godt utdanningssted, men ulike oppfatninger om egentlig merverdi

Det er ulike oppfatninger om den egentlige merverdien av UniK. Mange hevder at UniK er et unikt, verdifullt og kompetent miljø som har en stor samfunnsmessig verdi. Andre mener at UniK i og for seg er tilstrekkelig kompetente på det de gjør, men at det strengt tatt ikke er behov for miljøet. Universitetene kunne samarbeidet direkte med instituttmiljøene, og motsatt, og begge parter kunne kjøpt tjenester av andre eksisterende miljøer ved behov.

Samtidig påpekes det ved begge universitetene og av andre samarbeidspartnere samt de faglig ansatte ved UniK at UniK har lyktes med å bygge opp utdanningsmessige spesialområder som i stor grad supplerer/kompletterer universitetenes tilbud, og som er nært tilknyttet teknologi og industri. De samme aktørene anser også at UniK holder god faglig kvalitet på utdanningen som tilbys. Studiemiljøet ved UniK oppfattes som godt; både sosialt, faglig og pedagogisk og i forhold til infrastruktur, utstyr, lokalmiljø etc.

Unik har hatt en jevn positiv utvikling av antall produserte studiepoeng.

År	Eksamens - meldt	Avl./bestått eksamen	Studiepoeng for undervisning	Studiepoeng for Master /PhD-grad	Studiepoeng totalt
01	327	191	1638	1230	2868
02	408	224	1805,25	1200	3005,25
03	515	410	3756	1380	5136
04	470	345	4086	1640	5726
05	450	328	3232,5	2820	6052,5

Tabell 1: UniKs studiepoengproduksjon i perioden 2002-2005

Samtidig stilles det spørsmål ved om UniK har oppnådd tilstrekkelig volum, bredde og balanse i utdanningstilbudet i forhold til det som har vært uttalte ambisjoner og intensjoner. Unik har (sett over tid) ikke nådd det totale måltallet for antall studenter. I mange år har det vært en studentmessig dominanse (i antall) på informatikkområdet. For øvrige fagområder virker det som om Unik har blitt rammet av den allmenne rekrutteringssvikten til realfagene, og/eller ikke har klart å skape en tydelig profil på hva man kan tilby i forhold til og i konkurransen med andre studiesteder.

Det er forskjeller i oppfatninger av hvordan forholdet til UiO og til NTNU fungerer:

- UniK anses som en viktig del av UiOs undervisnings- og veiledningsopplegg, spesielt på informatikkområdet. For NTNU er UniK mye mindre betydningsfull aktør i undervisningssammenheng.
- Utdanningsmessig er det en klar arbeidsdeling mellom UiO og UniK – UniK har i mange år løst et kapasitetproblem og har en faglig profil som supplerer universitetet. NTNU, derimot, oppleves som å bremse og

begrense antallet studenter til UniK fordi man ser på UniK også som en konkurrent.

Forskningsmessig aktiv

UniK oppfattes av de fleste informantene som å ligge godt an på flere av sine spesialområder, og som å evne å kunne konkurrere om eksterne forskningsmidler. UniK har i forhold til den fast ansatte staben relativt mange eksternfinansierte prosjekter (over 20 registrerte i 2006), og prosjektinntektene utgjør en viktig del av driftsinntektene (over 6 mill. av 22 mill. i 2005, eller ca 30 %). UniK rapporterer også om et relativt stort antall internasjonale (16) og norske (58) publikasjoner.

Verdi som brobygger, men ulike syn på verdien av broene som bygges

Samtlige informanter oppfatter at UniK i praksis får til å være og fungerer som igangsetter og brobygger mellom industri, institutter og universitet. Men det er synspunkter på at det er ulike broer som bygges, med ulik styrke og holdbarhet:

- UniK oppfattes som å prioritere egen forskning og direkte industrikontakt på bekostning av brobyggingen til universitetene
- Unik oppfattes som å mangle kritisk masse (og dermed tyngde og kvalitet) på en del av spesialområdene og feltene som det er faglig eller økonomisk fordelaktig å ha på Kjeller
- UniK oppfattes som å ha potensiale for enda større tverrfaglighet og mer temabasert undervisning og forskning
- UniK oppfattes som å ha potensiale for å utnytte det eksterne samarbeidet bedre og øke antallet/bredden av samarbeidspartnere
- Noen mener at UniK ikke bidrar til forskningsmessig samarbeid – men konkurranse
- Samtlige informanter ser at man gjennom UniK får tatt i bruk aktiviteter og ressurser ved Kjeller-instituttene inn i undervisningen. UniK leverer også kunnskap, akademisk tyngde og status tilbake. Men noen spør om instituttene kunne fått like mye eller kanskje også mer ut av sine ressurser ved å samarbeide direkte med universitetene.

4.2 Organisering og forvaltning

Eierskap og tilknytningsform

Den valgte organisasjonsmodellen henger sammen med den brobyggende og kompletterende rollen som Unik skal ha både i forhold til de to universitetene og Kjeller-instituttene. Utfordringen i organisasjonsmodellen er at det er uklart hvor mye, og hvilken type av, egenaktivitet ved UniK som er forenlig med modellen. Ulike aktører ser også ulikt på dette.

Ved universitetene er det flere som gir uttrykk for et nokså pragmatisk syn på organiseringen og selve organisasjonsmodellen. Men de er genuint opptatt av hvordan UniK i praksis ivaretar brobyggerrollen til universitetene og gjennom sine aktiviteter tjener universitetenes utdannings- og forskningsinteresser. Noen mener også at UniK er mye mindre orientert mot universitetene enn forventet ut fra modellen.

Ved UiO finnes det krefter og interesser som ønsker å omorganisere UniK og legge hele virksomheten inn i universitetet. Slik skulle UniK bli et tydelig ledd i og en integrert del av UiOs undervisningstilbud, og det skulle være lettere å bruke UniK som et redskap for universitetets kontakter mot institutter og industri.

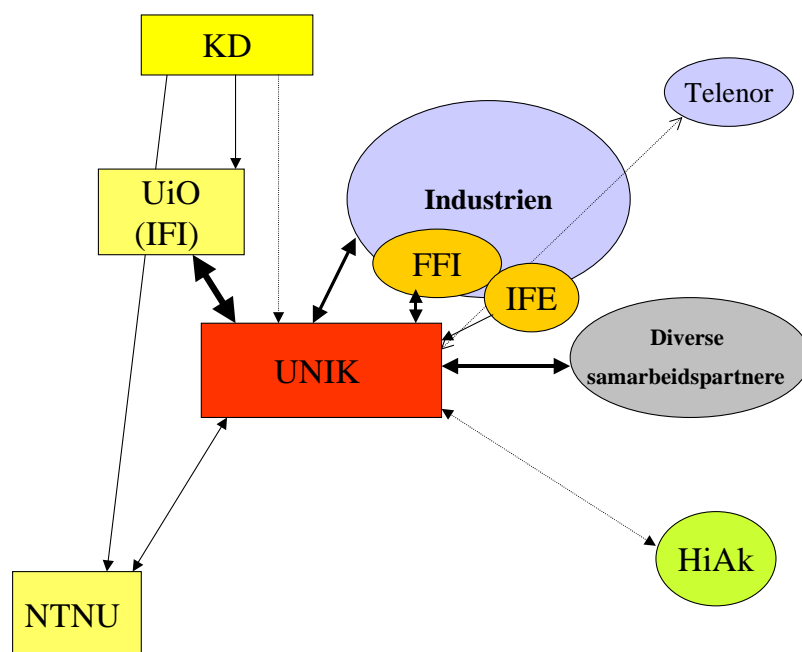
Ved Kjellerinstituttene er mange opptatt av at UniK må være organisert på en måte som styrker brobyggerrollen og bidrar til å videreutvikle nettverket av organisasjoner, institutter og industri i regionen. I dette perspektivet oppfattes UniKs relasjon til NTNU som vanskeligere og mindre hensiktsmessig enn relasjonen til UiO.

Ved UniK opplever de fleste at det er gunstig å forholde seg faglig til to universiteter. Det gir friere faglige rammer og flere faglige ressurser å spille på. UniK ønsker å være faglig styrt av begge universitetene og utgjøre en integrert del av begge utdanningstilbud.

Høgskolen i Akershus flyttet inn på Telenor FoUs område høsten 2003. Informantene peker på at høgskolens fagportefølje ikke korresponderer med instituttene oppgave- og interesseområder, men at det likevel er et visst tverrfaglig samarbeid, blant annet på ”komplekse systemer” og industriell design. Ingen av våre informanter ser HiAk som en stor mulig samarbeidspartner for UniK, eller synes at det overhode vil være aktuelt med en ev. sammenslåing. Dette henger først og fremst sammen med at HiAk har en helt annen faglig profil enn UniK. Noen ser også at UniKs rolle ifht universitetene skulle kompliseres med en tett samarbeidrelasjonen til en høgskole.

UniK ønsker derimot ikke å ligge organisatorisk og administrativt plassert under et av universitetene. Styringsmessig anses det som ønskelig å være direkte underlagt departementet. Ulike organisasjonsmodeller for et slikt UniK har vært drøftet i styret, og det er ulike oppfatninger i UniK om hvilken tilknytningsform til departementet som skulle være egnet. Mange synes stiftelsesformen fungerer godt. De fleste er skeptisk til en ren markedsmodell, men noen ønsker at UniK blir et statlig eid aksjeselskap. En del ser også, dersom UniK legges direkte under departementet, en fare i at man lager flere ”universiteter”. Unik ser gjerne at det blir en diskusjon om stiftelsesformen skal opprettholdes eller om det er hensiktsmessig å endre tilknytningsform til aksjeselskap eller annen form. UniKs forhåpninger til en eventuell endring vil være at det blir tettere dialog mellom departementet og UniK med tanke på hvordan departementet ønsker å utnytte den omfattende kompetansen i Kjellerområdet til forskning, undervisning og veiledning.

Mange av aktørene vi har snakket med mener at det er nødvendig å beholde UniK som en egen enhet, et organisatorisk mellomledd og en ”buffer” mellom universitetene og industrien, fordi industrien erfaringsmessig har store problemer med å kommunisere direkte med universitetsmiljøene. Dersom Unik legges inn i et universitet eller en høgskole, vil denne funksjonen svekkes.

Figur 1 : Aktørkart

I figuren over viser vi hvilke aktører som er sentrale for UniK og hvor tett knyttet de er til virksomheten. Det fremgår her at UniK har et relativt tett forhold til enkelte samarbeidspartnere, spesielt UiO ved institutt for informatikk og enkelte av forskningsinstituttene på Kjeller (FFI og IFE). Telenor som var en av stifterne av UniK er blitt mer perifer etter at de flyttet fra området, men det er fremdeles kontakt. Videre viser figuren at NTNU som formelt sett er en av to sentrale universitetsmiljøene som UniK skal samarbeide med, ikke har et like tett forhold til UniK. Informanter peker på at NTNUs rolle ift UniK er uklar og at den preges like mye av et "konkurransesforhold" som godt samarbeid.

Figuren viser at UniK samarbeider mye og tett med industrien, mens det i liten grad er utviklet et samarbeid med Høgskolen i Akershus, til tross for at høyskolen er lokalisert på Kjeller.

Variierende samarbeid med ulike samarbeidspartnere

UniKs samarbeidsrelasjoner kan gi seg uttrykk på ulike måter. Dels kan det være å ha representanter i hverandres styrende organer, dels kan det være å ha ansatte ved UniK i toerstillinger eller som timelærere/veiledere, dels kan det være å samarbeide om prosjekter/forskningsoppgaver og dels kan det være at samarbeidspartnerne bruker UniK til etter- og videreutdanning for sine ansatte.

Tabellen nedenfor gir et bilde av status for samarbeid (per 2005/2006) i forhold til UniKs oppgitt viktigste samarbeidspartnere.

	Representasjon i styringsorganer	Ansatte i toerstillinger/ timelærere/ veiledere	Samarbeids-/samfinansierte prosjekter	Ansatte i etter- og videre utdanning
FFI	UniKs styre (fast) + underv.utvalg	12	Ja	Ja
IFE	UniK styre (vara) + underv.utvalg	3	Ja	Ja
Telenor		6	Ja	
Justervesenet		1	Ja	
NILU				Ja
NORSAR				
FLO			Ja	
Campus Kjeller				
NIFU/STEP		1		
NERA	Underv.utvalg	1	Ja	
Computas		1	Ja	
Nera		1	Ja	
Thales	Underv.utvalg	1	Ja	

Tabell 2: Samarbeidsrelasjoner

Ut fra tabellen ser det ut for at UniK har et velutviklet og tett samarbeid med FFI, og et etablert samarbeid med IFE og Telenor. Samarbeidet med de andre miljøene på Kjeller er mindre etablert og varierende opparbeidet.

Forholdet mellom faglig og administrativt ansatte

Internt i Unik er det følgende administrative stillinger/funksjoner:

- Direktør
- Administrasjonssjef
- Økonomi-/personalsjef
- Studieleder
- Studiekonsulent
- Rådgiver
- Førstesekretær
- Datadriftsansvarlig
- Rådgiver IKT-drift
- Renholdere, kantineansvarlig og vaktmester ¹

Når det gjelder faglig ansatte er det 9 fast ansatte ved UniK. I tillegg kommer forskere i bistillinger ved UniK (20 % stilling). Totalt var det 13 personer i bistillinger ved UniK i 2005.

¹ I samarbeid med NORSAR

Det fremgår av listen over at UniK har relativt mange administrativt ansatte, sett i forhold til faglig ansatte. Dette gjelder både om man sammenlikner med universitetsinstitutter, forskningsinstitutter og næringslivsorganisasjoner. Flere av våre informanter påpeker også dette.

En del av forklaringen ligger i at mange av UniKs administrativt ansatte også har andre oppgaver av faglig, studiemessig og utadrettet karakter. Men det pekes også på at det er rom for å en viss kostnadseffektivisering av administrasjonen, og at det er behov for å se nærmere på dette.

UniK har store og funksjonelle lokaler i forhold til undervisning. Men det påpekes av flere at det i forhold til den ønskede nettverks- og brobyggerrollen på Kjeller finnes en del infrastrukturutfordringer og underdimensjonering, f.eks. i forhold til felles bibliotek, konferanse- og seminarlokaler og kantine.

Geografisk plassering

Det finnes ulike syn (både positive og negative) på betydningen av Unik's fysiske beliggenhet på Kjeller.

Instituttene på Kjeller har en sterk tilknytning til UniK fordi de er fysisk nær - og mye er praktisk.

Unik's faglig ansatte har kontakter og samarbeid med ulike institusjoner og organisasjoner, og er for egen del ikke spesielt opptatt av beliggenhet. Også de administrativt ansatte har for egen del et relativt pragmatisk forhold til beliggenheten, og mange reiser til jobben fra helt andre deler av østlandsområdet. Men alle ser verdien av beliggenhet i forhold til kontakten med instituttene og andre samarbeidspartnere på Kjeller.

I forhold til rekrutteringen av studenter vurderes det ikke som spesielt gunstig å holde til på Kjeller i forhold til å ha en mer sentral beliggenhet nærmere Oslo, men dette anses ikke som å være et stort problem.

Årsrapporten fra UniK er omfattende, men har lite fokus på oppnådde resultater

Rapporteringen fra UniK om bruken av tilskuddsmidlene skjer gjennom den årlige rapporten fra stiftelsen. Rapporten er omfattende og inneholder mye informasjon om organisasjonen, regnskap, undervisning og avlagte grader, faglige og administrativt ansatte, forelesere, studenter og informasjon om ekstern finansierte forskningsprosjekter og internasjonale publikasjoner.

Rapporten er laget for å gi bred informasjon til alle interessenter, og er ikke skreddersydd for å informere om hva de statlige midlene brukes til og hva som oppnås for disse. Innledningsvis gis en kort oversikt over enkelte nøkkeltall for undervisningen, for eksempel antall eksamensmeldte, emnestudenter, hvor mange som avla og besto eksamen, antall uteksaminerte masterstudenter og disputaser med mer. Rapporten inneholder ikke en fullstendig oversikt over hvilke resultater som UniK oppnår, hvordan resultatutviklingen har vært over tid, samt noen vurderinger av resultatoppnåelsen.

4.3 Finansiering

Ulike finansieringskilder

Unik har i dag flere finansieringskilder.

- En generell grunnbevilgning som går via UiO
- Øremerkede bevilgninger fra UiO til dekning av stillinger
- Øremerkede bevilgninger fra NTNU til dekning av stillinger
- Eksterne inntekter fra oppdrag

De øremerkede lønnsmidlene er ment å sikre kvaliteten ved de vitenskapelige stillingene ved UniK. UiO og NTNU videreforder ikke universitetenes egne bevilgninger til UniK, men dekker lønnskostnadene for stillinger på Unik. UniK søker selv årlig departementet om den generelle grunnbevilgningen.

Ved etableringen av stiftelsen ble det laget en plan for øremerkede bevilgninger til UiO i perioden 1987-1994. NTNU har på tilsvarende måte gitt øremerkede bevilgninger til finansiering av stillinger ved UniK.

Opprinnelig gikk grunnbevilgningen til UniK direkte fra departementet. I forbindelse med statsbudsjettet for 2003 ble forvaltningen av det generelle tilskuddet til UniK lagt til UiO.² I 2003 og 2004 var tilskuddet en øremerket del av universitetets ramme, men fra 2005 har bevilgningen inngått som en ordinær del av UiOs totale ramme.

Det generelle tilskuddet til UniK som går via UiO, har dermed vært skjermet for kutt fra universitetets side. De øremerkede lønnsmidlene fra UiO og NTNU har også i prinsippet vært skjermet for kutt ved institusjonene. Det at tilskuddene til UniK har vært skjermet, samtidig som universitetet har fått generelle kutt oppleves som urettferdig og uhensiktsmessig fra universitetets side. UiO peker på at UniKs bevilgning bør reduseres på linje med universitetets virksomhet.

UiO finansierer i dag tre professorer og 12 professor II stillinger som arbeider ved UniK. I UniKs stillingsoversikt oppgis fire ledige professor II stillinger. UiO peker på at en bemanning av disse vil innebære en ekstra kostnad for UiO på ca 500 000 (inkl. alle sosiale utgifter).

UniK engasjerer ca 20 forskere per år i 20% stilling som forelesere/veiledere. Dette er forskere fra forskningsinstituttene og samarbeidspartnere som finansieres av driftsmidler til Unik. UniK finansierer selv to post doc- stillinger (ekstern finansiering) samt en professorstilling.

UniK har ønsket en avklaring av ansettelsesforholdene for de vitenskapelig ansatte ved universitetene med fast arbeidssted ved UniK. Det vises til at det er behov for en klarere forankring av disse personene. UniK har også ønsket at finansieringen av UiOs stillinger ved UniK i større grad øremerkes i fakultetets budsjett i motsetning til i dag hvor det innvilges og fornyes stillinger fra en sekkepost på fakultetets budsjett.

² Midlene ble overført fra kap. 281 til kap. 260

I 2005 hadde UniK 25 eksternt finansierte prosjekter. Ved årsskiftet 2006 hadde UniK registrert 23 eksternt finansierte prosjekter. Budsjetterte prosjektinntekter for 2006 er på 12,2 mill. kr. 21 industribedrifter og forskningsinstitutter bidrar med midler til UniK. I tillegg har UniK et samarbeid med fem av seks norske universiteter og flere utenlandske universiteter.

Uklar finansieringsmodell

Dagens finansieringsmodell bygger på flere finansieringskilder (en grunnbevilgning som tidligere gikk via departementet og som nå fordeles via UiO, lønnsmidler fra UiO og NTNU som formelt sett ikke overføres til Unik, men som finansierer stillinger ved stiftelsen, samt midler fra ulike eksternt finansierte prosjekter).

Modellen som er valgt gjør at pengestrømmene til UniK er uoversiktlige. Samtlige av våre informanter peker på at dagens finansieringsmodell er lite hensiktsmessig og bidrar til unødige konflikter. Spesielt har det vært mye usikkerhet og diskusjoner mellom partene mht størrelsen på og fordelingen av lønnsmidlene fra universitetene, noe som UniK peker på har vanskeliggjort rekruttering og faglig utvikling ved UniK.

Når det gjelder grunnbevilgningen tar den i henhold til informanter kun en "æresrunde" innom UiO, og det pekes på at universitetet i praksis har liten innflytelse over disse midlene.

Også internt på UiO har dagens finansieringsmodell skapt diskusjoner. Noen mener noen at det er uheldig at midlene til UniK styres av fakultetet og ikke på instituttnivå. Institutt for informatikk (IFI) føler at de i stor grad har et faglig ansvar for UniK uten at de har tilstrekkelige fullmakter. Fakultet på sin side mener at det er instituttene som får gevinstene ved å ha Unik, mens det er fakultetet som betaler.

Uniks egne vurderinger av dagens finansieringsordning og forslag til modeller for finansiering av virksomheten

Unik ønsker at grunnbevilgningen synliggjøres, enten ved en direkte tildeling fra Kunnskapsdepartementet eller som egen øremerket post i UiOs budsjett. Dagens finansieringssituasjon oppfattes som usikker.

Unik peker på at det oppleves som lite hensiktsmessig at bevilgningene fra departementet fordeles via tre kanaler uten øremerking; lønnsmidler for vitenskapelig ansatte via NTNU og UiO og driftstilskudd via UiO. Konsekvensene av den manglende øremerkingen av lønns- og driftstilskuddet er at universitetenes interne prioriteringer legges til grunn for fastsetting av hvor mye midler UniK skal få.

For Unik fører dette til at tilsetninger i vitenskapelige stillinger blir problematisk. Fakultetet kan stoppe finansiering av stillinger ved Unik i siste instans på grunn av fakultetets generelle økonomiske situasjon. På dette tidspunktet har de aktuelle stillingene vært gjennom fullstendig faglig saksbehandling.

UniK viser videre til at NTNU på sin side opptrer lite åpent i forhold til oppretting av stillinger ved NTNU/UniK, og stiller gjerne også krav om at undervisningen skal skje ved NTNU.

Unik angir selv følgende tre finansieringsmodeller, som ikke er prioritert fra UniKs side, men som de mener vil kunne bedre situasjonen.

Modell 1: Departementet øremerker driftstilskuddet og lønnsmidlene og overføres som tidligere via UiO og NTNU. Dette vil videreføre dagens modell, men gi en mer forutsigbar situasjon for UniK og bedre styring av den faglige utviklingen.

Modell 2: Departementet overfører driftstilskudd og lønnsmidler direkte til UniK som kjøper fri stillinger fra universitetene. I denne modellen overføres ikke arbeidsgiveransvaret til UniK, og de vitenskapelige stillinger har fremdeles et faglig kontaktpunkt ved universitetene (det institutt de frikjøpes fra).

Disse to modellene vil innebære at lønnsmidler som i henhold til UniK opprinnelig var dimensjonert til seks professorstillinger og 21 professor II stillinger (3 professorer + 18 toere ved UiO og 3 professorer og 5 toere ved NTNU), gjøres tilgjengelig for de faglige prioriteringer som UniKs styre beslutter i nært samarbeid med universitetenes faglige organer slik som i dag.

Modell 3: UniKs søsterorganisasjon, Universitetscenteret på Svalbard, hadde i de første årene etter opprettelsen i 1993 en modell hvor midlene ble tilført via Universitetet i Tromsø. Departementet gikk relativt raskt bort fra denne modellen og UNIS finansierer og ansetter nå vitenskapelige stillinger direkte over eget budsjett. Departementet har gitt UNIS anledning til å ansette professorer, men ikke til å tildele kompetanse. Staben kan følge den ordinære nasjonale opprykksøknadsordningen. Eventuell faglig utvikling skjer dermed etter prioriteringer som meldes direkte til departementet via de årlige budsjettsskriv. UNIS er senere omorganisert til et aksjeselskap og departementet fungerer dermed som generalforsamling.

5 Statskonsults vurderinger

5.1 Må avklare hva UniK skal være

Mange og uklare formål

Det fremgår av vedtektene hva UniK skal være. I styrets beretning i årsrapporten for 2005 fra UniK er følgende hovedmål for virksomheten trukket fram:

- *å utvikle og drive universitetsstudiene* på Kjeller hvor hovedoppgaven er tilby undervisning og veiledning til de øvre deler av NTHs siv.ing.-grad og UiOs cand.scient.- og siv.ing- grader samt forskningsutdanning til dr.ing.- og dr.scient-gradene, i hovedsak på fagområder hvor

Kjellerinstituttene har faglig tyngde og som samarbeidspartene finner hensiktsmessige.

- *å styrke samarbeidet mellom Kjellerinstituttene, NTH, UiO og næringslivet på de forskningsområder som inngår i studietilbudene og på andre forskningsområder.”*

Følgende visjon er formulert i strategisk plan for UniK ³:

” UniK skal utvikle seg til en høykvalitets forsknings- og utdanningsinstitusjon og på sikt til Forskerskole. UniK skal være en aktiv aktør i dannelse av samarbeidsnettverk mellom stifterne og mot andre universiteter, forskningsinstitutter og kompetanseindustri. Innen en slik ramme skal UniK også bidra aktivt til innovasjon og nyskaping.”

Det trekkes fram at UniK har tre hovedoppgaver: 1) forskning, 2) forskningsbasert undervisning og 3) formidling. Forskningen skal danne grunnlaget for undervisning og veiledning.

Følgende mål for virksomheten fremheves i strategisk plan:

- UniK skal være en framtidsrettet alliansebygger og ta aktivt del i samhandling om forskning og utdanning med universiteter, forskningsinstitutter og teknologibedrifter.
- UniK skal være et godt studiested hvor det utdannes dyktige og attraktive kandidater på Ph.D- og mastergradsnivå innen de faglige virkeområdene.
- UniK skal bidra til utvikling og spredning av kunnskap og bidra til innovasjon og nyskaping.
- UniK skal være en attraktiv arbeidsplass som på en best mulig måte skal sikre studenters og medarbeidernes trivsel, utvikling og vekst.
- UniK skal kjennetegnes av å være et møtested for samarbeid om forskning og undervisning på Kjeller innen fagområder som er sentrale for kjellerinstituttene.
- UniK skal videreutvikle studentproduksjonen i planperioden. Porteføljen av emner og studieretninger skal videreutvikles i nært samarbeid med stifterne.

UniKs vedtekter planlegges revidert på bakgrunn av vedtatt ny strategisk plan. Styresammensetningen ved UniK anbefales også justert av UniKs styre ved at Kjellerinstituttene får ytterligere ett styremedlem.

³ Strategisk plan for UniK for 2005-2009

I en tidligere utredning av UniK ble følgende sentrale synspunkter og problemstillinger ble trukket fram ⁴:

- *Nasjonal kompetanse*: En videreutvikling av UniK skal ses i et overordnet nasjonalt perspektiv. Det vil si at tilstrekkelig tyngde og kvalitet må oppnås på spesialområdene i tråd med nasjonal arbeidsdeling
- *Nye satsingsområder*: Den faglige satsingen bør foregå innen Kjellerinstituttens spesialområder og innenfor felter som det er faglig eller økonomisk fordelaktig å ha på Kjeller.
- *Overlapp i kompetanse*: Virksomheten bør i utgangspunktet være et supplement til utdanningen NTH og UiO tilbyr, selv om en viss faglig overlapp er nødvendig for å få et samarbeid mellom Kjeller, Trondheim, og UiO.
- *Overføring til Kjeller ved overenskomst om arbeidsdeling*: Det må kunne argumenteres for at innsats av ytterligere ressurser i UniK har klare fortinn fremfor bruk av de samme ressurser andre steder.
- *Faglig bredde eller konsentrert spesialisering*: I en videre satsing på UniK bør ikke ressursene ”smøres for tynt utover” på for mange områder. Selv om det er behov for en viss faglig bredde, bør satsingen på Kjeller ha profil av konsentrert spesialisert satsing på noen få felter.

Vurdering av den faglige merverdien

Vi mener å ha funnet at UniK evner å bredde og fornye teknologiutdanningen. Men det er uklart på hvems oppdrag, hvordan og for hvem UniK gjør dette. UniK er plassert mellom to ulike universiteter, som har ulik profil og plassering, og som i en del situasjoner vil ha ulike interesser i forhold til UniKs oppgaver og rolle i utdanningssystemet. Samlet sett og i forhold til aktørene som UniK er ment å tjene er det ikke klart om merverdien av UniK i dagens modell er å avlaste, supplere, fungere som spydspiss for å utvikle, eller skjerpe gjennom å konkurrere med utdanningsmiljøene ved universitetene. For å få et tydeligere bilde av en eventuell merverdi, kreves det en større tydelighet omkring hva de to universitetene vil med utdanningen ved UniK.

Vi har funnet at UniK har en del utfordringer i forhold til å oppnå en større bredde og balanse i de ulike faglige spesialområdene. Fremover vil det være viktig at Uniks ledelse i samarbeid med stiftere/eiere utvikler et styringssystem og insentiver som gir en jevnere prioritering og bedre fordeling av alle fagområdene, alternativt aksepterer at UniK representerer et smalere fagmiljø (informatikkmiljø), og tilpasser organisasjonen til dette.

Vi har funnet at UniK fungerer som bro- og nettverksbygger mellom ulike miljøer og samarbeidspartnere, og evner å trekke inn ressurser fra institutter og næringsliv i utdanningen. Men den faglige merverdien av – og motivasjonen og belønningen for – å være ”brobygger” og ”bindeledd” er ikke tilstrekkelig klargjort. Suksesskriteriene for dette er ikke formulert, og heller ikke er det klarlagt hvordan denne rollen skal måles og rapporteres som en del av styringen av UniK.

⁴ Utbygging av høyere utdanning på Kjeller, utredningsgruppens innstilling, 1993

Ulike aktører har ulike oppfatninger om den faglige merverdien av UniK, og det er vanskelig for Statskonsult å på eget grunnlag skulle kunne vurdere dette. Vi ønsker i stedet å understreke at aktuelle fagmiljøer med mellomrom bør gjøre en samlet evaluering av den faglige merverdien av UniK. I tillegg bør man gå gjennom dagens rapporteringsrutiner, for å se om de er egnet til å fange opp den faglige merverdien knyttet til UniKs ulike roller og formål.

Det er også ulike oppfatninger om hvilken administrativ merverdi det har at det fins et eget miljø for disse fagområdene på Kjeller. Flere peker på at de kunne stått for dette selv og at nytten av arbeidet på UniK ikke står i forhold til kostnadene.

Må avklare hva UniK skal være fremover - Nasjonal brobygger og utdanningssted eller underbruk av UiO?

Det er ulike oppfatninger om hva UniK skal være i fremtiden. Noen mener at UniK har en svært viktig rolle som brobygger mellom universitetene, forskningsinstituttene og industrien og at denne skal bli mer omfattende enn i dag og også gå dypere på enkelte fagområder. Andre igjen ser ikke behovet for denne typen nasjonal aktør på dette området og ser heller for seg UniK som en "forlenget arm" eller et "underbruk" av Universitet i Oslo. Disse trekker fram at universitetet har behov for denne type miljø, og at dette ville kunne styrke universitetets relasjoner til omverdenen/ industrien/forskningsinstituttene.

Etter Statskonsult vurdering må det gjøres et valg mht hva UniK skal være i tiden fremover. Skal UniK først og fremst ha en brobygger/samordningsrolle mot universiteter, forskningsinstitutter og industrien på vegne av hele sektoren, eller skal det være et organ som først og fremst understøtter UiOs arbeid mot industrien og forskningsinstitutter i østlandsområdet? Departementets beslutning om UniKs rolle må ses i lys av de politiske prioriteringene på området.

5.2 Behov for en mer samlet og resultatbasert finansiering

Dagens finansieringsmodell inviterer til et taktisk spill

Som vist under funn er det mange som mener at dagens finansiering av UniK er lite hensiktsmessig. Dagens finansieringsmodell inviterer i praksis til et taktisk "spill" mellom aktørene på ulike nivåer (mellom departementet og UniK, mellom departementet og UiO, mellom UniK og universitetene, mellom fakultet og institutt(er), mellom administrasjonen ved UiO og fakultetet). Mye unødige ressurser går med både i UniK og hos universitetene til å diskutere de finansielle rammene for virksomheten. Statskonsult ser helt klar behov for å endre dagens finansieringsmodell for UniK.

Fordeler og ulemper med at midler går via UiO

Dersom midlene kanaliseres via UiO uten at disse øremerkes, gir det UniK en usikker finansiering i og med at en risikerer at UiO prioriterer egne aktiviteter på bekostning av aktiviteter ved UniK. Denne finansieringsmodellen gir UiO

stor innflytelse på faglige og administrative prioriteringer ved UniK og gir også UniK insentiver til å etablere et godt samarbeid med UiO. Samtidig innebærer dette at stiftelsens selvstendighet reduseres (på godt og vondt).

Dagens ansvarsfordelingen i UiO representerer et brudd med det finansielle ansvarsprinsipp. Det er liten kobling mellom de delene ved UiO som bruker Uniks tjenester (instituttene eller institutt for informatikk) og de delene som har ansvar for midlene (fakultet, adm). Det finansielle ansvarsprinsipp innebærer at den som benytter seg av en tjeneste selv skal betale for alle kostnadene ved utførelsen av tjenestene. Brudd på dette prinsippet kan føre til et overforbruk/-produksjon av disse tjenestene, på bekostning av andre prioriterte oppgaver. Dersom midlene styres av de som bruker tjenestene, her instituttene (for eksempel IFI) vil dette isolert sett være mer i tråd med det finansielle ansvarsprinsipp. Dersom ansvaret ble lagt til IFI ville det imidlertid kunne ha uheldige virkninger mht ytterligere innlåsing av virksomheten ved UniK til de allerede sterkt prioriterte fagområdet informatikk, noe som ville kunne forsterke den manglende balansen mellom fagområdene ved UniK.

Det at deler av finansieringen går via UiO og NTNU gir UniK insentiver til samarbeid med disse universitetene. Samtidig er det et tankekors at dette innebærer at deler av midlene forvaltes av to av Uniks ”konkurrenter” på en del områder. Finansieringsmodellen gir en del uklarheter mht rolle og ansvar i så måte.

Behov for mer resultatbasert finansiering

I dag er det ingen resultatbaserte elementer i finansieringen av UniK. UniK kan riktignok øke sine inntekter ved å generere nye oppdrag /forskningsprosjekter, og det har de også gjort. Når det gjelder grunnbevilgningen og midlene som går via universitetene er det ikke disse avhengig av hvilke resultater UniK oppnår eller hvor stor virksomheten er. Etter Statskonsult vurdering bør Unik i større grad få finansiering i henhold til oppnådde resultater. Dette innebærer at det tydeliggjøres indikatorer for god måloppnåelse ved UniK. Dette kan være indikatorer som universitetene allerede måles på og får finansiering på grunnlag av (produksjon: studiepoeng, publikasjoner, antall master/doktorgradstudenter...), men kan også kreve utvikling av nye indikatorer som er mer skreddersydd for virksomheten ved UniK (brobygger indikatorer: antall samarbeidsarenaer, felles forskningsprosjekter mm).

Det viktige er at finansieringssystemet gir insentiver til effektiv resultatoppnåelse. Ved alle resultatbaserte finansieringssystemer er det fare for målforskyvning, og systemet vil kunne gi insentiver til å drive med det som er lett å måle, og som samtidig er inntektsbringende. Viktige oppgaver som er vanskelig å måle, kan bli utelatt. Denne typen finansieringssystemer krever god oppfølging fra overordnet nivå, for å redusere risikoen for misbruk og feil vektlegging av oppgaver.

Vi vil understreke at det er viktig at universitetene fortsatt gis insentiver til å samarbeide med UniK. Dette innebærer at det ikke er hensiktsmessig å ”overføre” gevinstene for resultatene ved UniK og som i dag kun universitetene nyter godt av. Dersom universitetene mister sine poeng for avlagte grader og

publikasjoner /resultatene på Unik , vil dette gi dem færre insentiver til å opprettholde et tett samarbeid med UniK. En mulighet som bør vurderes er om det er mulig å tilgodese både universitetet og UniK for de resultatene som nås?

5.3 Drøfting av ulike organisatoriske modeller

Det finnes ulike tenkbare modeller for organisering av UniK. Alle modellene innebærer ulike fordeler /ulempner og fordrer ulike ”grep” dersom de skal fungere. Modellene gir ulike insentiver mht formålseffektivitet og kostnadseffektivitet.

Viktige krav til valg av modell:

- Bør gi insentiver til formålseffektivitet /måloppnåelse (flere teknologiske studieplasser/bredere undervisningstilbud og ”brobygging” mellom teknologimiljøene på universitetene, forskningsinstitutter og næringsliv)
- Bør gi insentiver til kostnadseffektivitet, effektiv bruk av ressurser

UniK er i dag en stiftelse. I henhold til lov om stiftelser skal stiftelser være selvstendige og departementets styringsmuligheter er begrenset. I den nye stiftelsesloven som trådte i kraft i januar 2005 er kravet om selvstendighet skjerpet. Det bør vurderes om stiftelsesformen er hensiktsmessig for UniK i fremtiden.

Tre mulige modeller

Nedenfor har vi satt opp tre mulige modeller for organisering og finansiering av virksomheten ved UniK. Modellene er delvis basert på innspill fra informantene, delvis basert på våre erfaringer fra andre områder.

Modell 1: Selvstendig virksomhet

I den første modellen er UniK selvstendig virksomhet underlagt Kunnskapsdepartementet. UniK kan enten være en stiftelse som i dag eller et AS. I denne modellen vil UniK få en egen samlet øremerket basisbevilgning som skal dekke deler av driftskostnadene, herunder lønn. I denne modellen vil UniK få en samlet offentlig finansiering, og finansieringen vil ikke gå via eller fra universitetene som i dagens modell.

Modell 2: Markedsstyrt AS

I denne modellen endrer UniK tilknytningsform og blir et AS. Til forskjell fra modellen over vil ikke UniK få en basisbevilgning fra departementet. I denne modellen må UniK basere seg på inntekter ved salg av tjenester i markedet.

Modell 3: ”Underbruk” av UiO

I den tredje modellen blir UniK en del av Universitetet i Oslo, enten ved at de inngår i et av instituttene, for eksempel institutt for informatikk, eller blir et eget AS som eies av UiO.

Modeller	Kjennetegn
Selvstendig virksomhet	Stiftelse eller AS underlagt KD Egen samlet øremerket basis bevilgning
Markedsstyrt AS	AS som finansieres ved salg av tjenester i markedet Ikke egen basisbevilgning
”Underbruk” av UiO	Blir en del av UiO, (ev Institutt for informatikk), ev. et AS eid av UiO

Tabell: Ulike organisatoriske modeller for UniK

Drøfting av fordeler og ulemper ved de ulike modellene

De ulike modellene har ulike styrker og svakheter. Det er ulike fordeler og ulemper for de ulike aktørene; staten ved departementet, UiO og UniK.

Når det gjelder den første modellen (selvstendig virksomhet) vil dette innebære at UniK får en mer tydelig og forutsigbar finansiering. Det vil kunne gi klarere styringslinjer i og med at færre aktører er involvert i de finansielle strømmene til UniK. Det å legge UniK under departementet som en delvis selvstendig enhet vil også kunne gi insentiver til formåloppnåelse. Dette fordi en direkte tilknytning til departementet vil kunne gi UniK gode rammebetingelser - i form av finansiell trygghet og faglige frihet til å utføre sine oppgaver.

Samtidig er det klart at denne modellen i utgangspunktet ikke gir noen særlige insentiver til kostnadseffektivitet i og med at modellen kan betegnes som en form for ”tilskuddsmonopol”. Uten den direkte koblingen til universitetene kan modellen også gi en viss usikkerhet omkring Uniks faglige kvalitet og akademiske nivå.

Når det gjelder modell 2: Markedsstyrt AS er det flere fordeler med denne. For det første gir den UniK stor valgfrihet mht innretning av virksomheten. Videre vil den gi UniKs oppdragsgivere direkte innflytelse på virksomheten gjennom kjøp av tjenester. Markedseksposeringen vil i seg selv gi UniK insentiver til effektiv drift av virksomheten (kostnadseffektivitet).

Men en markedsmodell vil også gi klare ulemper. En ulempe ved denne modellen er at den vil gi UniK stor usikkerhet mht finansiering i og med at den blir avhengig av at aktørene kjøper tjenestene. Videre vil avhengigheten av inntjening i markedet kunne skape usikkerhet omkring den faglige kvaliteten og det akademiske nivå. Modellen vil gi gode insentiver til kostnadseffektivitet, men kan føre til at UniK prioriterer de mest lønnsomme oppdragene, på bekostning av viktige felles oppdrag (type kollektive goder). Dette vil igjen kunne påvirke UniKs formåloppnåelse. En vil kunne risikere at en del viktige samfunnsoppgaver av typen kollektive goder ikke blir dekket av UniK fordi ingen vil betale for dette.

Videre vil denne modellen kunne gi UniK en veldig variabel og usikker fortjeneste, noe som ikke vil gi gode rammebetingelser for faglig utvikling av virksomheten.

Den tredje modellen; ”underbruk” av UiO vil i større grad sikre god faglig tilknytning og akademisk innflytelse på virksomheten. Ved å være en del av universitetet vil en også kunne få en effektiv utnyttelse av ressurser og en god arbeidsdeling mellom UiO og UniK.

Faren ved en tett kobling mot UiO er at UniK risikerer å miste bredde og mangfold. Rollen som brobygger mot industrien, forskningsinstitutter og andre universiteter vil kunne bli vanskeligere enn ved en annen tilknytning. I hvert fall dersom en ser på rollen som brobygger utover østlandsområdet. Universitetet vil lett kunne prioritere egne faglige oppgaver på bekostning av samordningsoppgavene som UniK i dag skal ivareta.

Det er også grunn til å tro at enkelte av UniKs samarbeidspartnere, herunder industrien, vil kunne ha en del fordommer mot de fagtunge universitetsmiljøene, og dermed vil kunne ha en høyere terskel for å ta kontakt/samarbeide med dem enn ved en mer uavhengig virksomheten som UniK. Når det er sagt vil det å legge UniK til UiO samtidig kunne gi universitetet en mulighet til å øke sin direkte kontakt med industrien.

I tabellen nedenfor er de alternative modellene og fordelene og ulempene ved de ulike modellene oppsummert.

Modeller	Fordeler	Ulemper
Selvstendig virksomhet	Tydelig/forutsigbar finansiering Klare styringslinjer Gir insentiver til formålsoppnåelse	Usikkerhet omkring faglig kvalitet, akademisk nivå Færre insentiver til kostnadseffektivitet
Markedsstyrt AS	Stor valgfrihet mht innretning av virksomheten Gir oppdragsgiverne direkte innflytelse Gir insentiver til kostnadseffektivitet	Usikkerhet omkring faglig kvalitet, akademisk nivå Usikker måloppnåelse, en del oppgaver vil ikke bli dekket fordi ingen vil betale for dette Usikker fortjeneste
”Underbruk” av UiO	Sikrer faglig tilknytning og akademisk innflytelse Effektiv utnyttelse av ressurser ved UiO og UniK?	Risikerer å miste bredde og mangfold Vanskeligere/mindre kobling til industrien, instituttene og de andre universitetene

Tabell: Fordeler og ulemper ved de ulike modellene

Selv om alle de alternative organisatoriske modellene har sine fordeler og ulemper, og noen har større ulemper enn andre, kan alle i prinsippet fungere for UniK dersom det foretas nødvendige grep.

Nødvendige grep/forutsetninger ved modell 1: Selvstendig virksomhet

Dersom en velger modell 1: Selvstendig virksomhet og legger UniK direkte under departementet, enten som en stiftelse eller et AS, vil dette kreve god styring og oppfølging fra departementets side, noe som vil kreve ressurser i departementet. Det er viktig å sikre seg at UniK får tilstrekkelig kapasitet, kompetanse og faglig frihet. Samtidig vil det være nødvendig å innføre elementer av resultatbasert finansiering for å bøte på de manglende insentiver til kostnadseffektivitet som i utgangspunktet ligger i denne modellen. Den resultatbaserte finansieringen bør være knyttet til formålet med UniK, og det bør lages indikatorer som gjenspeiler dette.

I og med at finansieringen i denne modellen kommer samlet fra departementet og ikke via universitetene som i dagens modell vil Unik i utgangspunktet ikke være så avhengig av universitetene. For å sikre at UniK får en tilfredsstillende faglig kvalitet på sitt utdanningstilbud og virksomhet for øvrig, vil modellen kreve et system med faglig godkjenning av personell/kurs fra universitetsmiljø (jf UNIS, Svalbard modellen), samt faglige evalueringer med mellomrom. Vi vil tro at dette er en hensiktsmessig modell for UniK, kanskje den beste, gitt de nødvendige grepene som er skissert over.

Nødvendige forutsetninger/grep ved modell 2: Markedsstyrt AS

Dersom UniK skal være et rent markedsstyrt AS vil dette kreve betydelige investeringer i strategiutvikling, styring og ledelse. I praksis er det ikke lett å konkurrere på forskning og utdanning. Modellen medfører en risiko for en dreining mot de deler av virksomheten som markedet vil betale for. Dersom UniK skal ivareta alle sine formål må eier/departementet i en slik modell følge opp spesielt og bestille tjenester av selskapet som markedet ikke vil kjøpe (kollektive goder). I praksis er dette vanskelig å få til, og vi vil ikke anbefale denne modellen for UniK.

Nødvendige forutsetninger/grep ved modell 3: "Underbruk" av UiO

Denne modellen krever fornuftige interne organisatoriske og styringsmessige løsninger ved UiO, og en god oppfølging både fra departementet og universitetets side for å sikre at Uniks faglige bredde og brobyggerrolle ivaretas, og at UniK ikke blir "slukt" av UiO. I praksis kan modellen være vanskelig å få til, men den vil etter vår vurdering uansett være bedre enn markedsmodellen mht å tilfredsstillende kravet om å gi insentiver til formålsoppnåelse.

Etter Statskonsults vurdering er både modell 1 og modell 3 mulige modeller for UniK. Hvilken av disse to modellene som er mest hensiktsmessig avhenger av hva departementet vil at UniK skal være. Dersom UniK skal ha en nasjonal teknologisk brobyggerrolle utover rollen som utdanningssted vil vi anbefale modell 1. Dersom UniK først og fremst skal bidra med utdanningskapasitet for UiO, og sørge for god samordning mellom universitetet, forskningsinstitutter og

industrien i østlandsområdet, er det kanskje mest hensiktsmessig at UniK er en del av UiO.

De nødvendige forutsetninger/grep ved de ulike modellene, og vurderinger av disse kan oppsummeres i følgende tabell:

Modeller	Forutsetninger/ nødvendige grep	Vurderinger
Selvstendig virksomhet	Krever god styring og oppfølging fra departementets side. UniK må sikres tilstrekkelig kapasitet, kompetanse og faglig frihet Krever faglig godkjenning fra universitetsmiljø /faglige evalueringer med mellomrom Mer resultatbasert finansiering	Mest hensiktsmessig modell, gitt nødvendige grep?
Markedsstyrt AS	Eier må følge opp og bestille tjenester som markedet ikke vil kjøpe	Krever investering i strategi, styring og ledelse. Ikke lett å konkurrere på forskning og utdanning i praksis. Ikke å anbefale ?
”Underbruk” av UiO	Krever fornuftige interne organisatoriske og styringsmessige løsninger i UiO, og god oppfølging, for å sikre at bredden og brobyggerrollen ivaretas	Kan være vanskelig å få til, men bedre enn markedsmodellen.

Tabell: Nødvendige forutsetninger/grep ved de ulike modellene

6 **Anbefalinger**

- Formålet med UniK må tydeliggjøres, og det må gjøres et valg mht hva UniK skal være. Skal UniK først og fremst ha en brobygger/samordningsrolle mot universiteter, forskningsinstitutter og industrien på vegne av nasjonen, eller skal det være et organ som først og fremst understøtter UiOs arbeid mot industrien og forskningsinstitutter i østlandsområdet?
- Hvilken organisatorisk modell som velges, avhenger av formålet for UniK. Dersom UniK skal være nasjonal brobygger er det ikke naturlig å legge det inn under UiO fordi det vil kunne være vanskelig å ivareta denne rollen i en slik modell.
- Dersom UniK først og fremst skal være et bindeledd for UiO i deres arbeid mot industrien i østlandsområdet vil det være hensiktsmessig å legge UniK inn i UiO. Det er i så fall viktig at UniK beholdes som en egen separat enhet som følges opp spesielt.
- Det bør uansett formål og organisatorisk modell velges en ny finansieringsmodell for UniK, som er mer samlet og mer resultatbasert. UniK bør få en finansiering som er mer i tråd med det generelle finansieringssystemet for universiteter og høyskoler. Det bør utvikles indikatorer som gjenspeiler formålet med UniK, og som kan anvendes i finansieringssystemet. Det er viktig at den nye finansieringsmodellen gir insentiver til god formåloppnåelse og kostnadseffektiv drift.
- Det bør vurderes om dagens tilknytningsform for UniK er hensiktsmessig, herunder om UniK bør endre organisering fra stiftelse til AS.
- UniK bør stilles overfor tydeligere krav om rapportering av oppnådde resultater. Det er sentralt at UniK analyser hvilke resultater som oppnås, identifiserer flaskehalser, og foreslår tiltak for å øke resultatoppnåelsen.
- Det bør også etableres et system for jevnlig evalueringer av det faglige arbeidet ved UniK.
- Ansettelsesforholdet for de vitenskapelig ansatte ved universitetene med fast arbeidssted ved UniK bør tydeliggjøres og tilpasses den organisatoriske modellen som velges.
- Uniks forhold til NTNU må avklares og må ses i forhold til hva UniK skal være; nasjonal brobygger eller ”underbruk” av UiO.